

Bezoekadres
Veemarktstraat 48
4811 ZH Breda

Postadres
Postbus 90.189
4800 RN Breda

T 076 – 522 34 44
F 076 – 521 62 44

www.bisdombreda.nl

Kunst en zingeving: praktische handleiding Werkmodel bisdom Breda

Het is niet eenvoudig om een handleiding te maken die precies op maat gesneden is. Het is eigenlijk onmogelijk, omdat binnen de kunst verschillende kunstvormen beschikbaar zijn (beeldende kunst, muziek, literatuur). Iedere kunstvorm heeft zijn eigen specifieke werking. Die specifieke werking heeft weer invloed op de manier hoe je met het thema kunst en zingeving omgaat. Het is wel mogelijk om enkele grote lijnen aan te geven waar je als geloofsgemeenschap op zou moeten letten wil je daadwerkelijk verantwoord omgaan met kunst binnen je geloofsgemeenschap. Die grote lijnen worden hier geschetst. Daarnaast worden enkele voorbeelden gegeven uit de praktijk. Uiteindelijk hoeven we niet het wiel uit te vinden als er op enkele plekken al goede voorbeelden te noemen zijn waar men zijn licht kan opsteken.

Het thema binnen brengen

Een eerste belangrijke stap is om het thema daadwerkelijk binnen te krijgen in een geloofsgemeenschap. Een breed draagvlak is noodzakelijk, omdat iets organiseren rond kunst en zingeving de boel ‘aardig op zijn kop’ kan zetten. Vandaar dat het van belang is dat diegene(n) die het thema in de geloofsgemeenschap binnen willen brengen duidelijk kunnen maken wat het nut is van dit thema. Het thema met zijn raakvlakken en valkuilen introduceren dient ervoor om inzicht te geven waarover het daadwerkelijk moet gaan als het thema uitgewerkt gaat worden. Deze handleiding kan de initiatiefnemers daarbij helpen.

Samenstellen voorbereidingsgroep

Het is ideaal als uit de diverse geledingen van de geloofsgemeenschap mensen betrokken worden bij de voorbereidingsgroep. Daarmee wordt een breed draagvlak gecreëerd en kunnen alle geledingen bekijken wat hun rol kan zijn bij het thema. Daarnaast is het verstandig om minimaal iemand te hebben die verstand heeft van hedendaagse kunst. Als die persoon niet binnen de geloofsgemeenschap aanwezig is, is het wijs iemand van buitenaf te vragen om mee te denken. Daarbij valt o.a. te denken aan een galeriehoud(st)er, docent CKV vakken uit het voortgezet onderwijs, iemand van de bibliotheek. Naar gelang de vorm die men kiest (expositie, avond met muziek of literaire avond) kan men daarbij iemand als meedenker vragen.

Omdat met kunst omgaan ook financiële gevolgen heeft (denk aan verzekeringen, vergoedingen, et cetera) is het een *must* om iemand te hebben die specifiek zich bezig gaat houden met het financiële plaatje.

Het werk van de voorbereidingsgroep

- Kiezen van thema en vorm

Het eerste wat de voorbereidingsgroep zal moeten doen, is het komen tot een themakeuze en de kunstvorm die men daarbij wil kiezen.

Wil men kunstenaars met een bepaald thema aan de slag laten gaan, dan zal men een thema moeten kiezen dat 'dichtbij' staat, maar tegelijk de kunstenaars dwingt in zichzelf te duiken met de vraag: 'wat betekent dit thema voor mij?' Daarnaast moet het thema zaken oproepen die breed te interpreteren zijn, al of niet godsdienstig, al of niet diep, intiem, persoonlijk. In het verlengde hiervan moet het thema niet te concreet zijn, maar ruimte bieden aan grote verscheidenheid.

De kunstvorm is afhankelijk van wat men wil. Iedere kunstvorm is in staat de relatie te leggen tussen kunst en zingeving. Natuurlijk is het ook mogelijk om verschillende vormen te combineren. Literaire avonden of avonden met muziek kunnen prima gecombineerd worden met een expositie van beeldend kunstenaars.

Neem voor deze fase de tijd, want een goed doordacht thema en hoe dat aan te pakken is de basis van het slagen van een project. Zeker de inbreng van de deskundige op het terrein van hedendaagse kunst speelt hierbij een belangrijke rol.

- Maken van een draaiboek

Als thema en vorm bekend zijn en als men weet wanneer men het betreffende thema in welke vorm dan ook wil presenteren, dan is een draaiboek een noodzakelijk gegeven. In het draaiboek zal alles moeten komen te staan van voorbereiding, presentatie en evaluatie van het project. Deze werkzaamheid kost tijd, maar betaalt zich gegarandeerd uit, zeker als men na een eerste keer nogmaals zo'n project wil uitvoeren. Het draaiboek ligt er en kan met aanpassingen zo weer worden toegepast als hulpmiddel.

- Benaderen van de kunstenaars

Omdat het vaak onduidelijk is voor mensen hoe kunstenaars te benaderen met wat je wilt, is hierbij de rol van de deskundige omtrent hedendaagse kunst van belang. Het benaderen van beeldende kunstenaars kan via een kunstenaarscollectief dat in bijna iedere regio wel ergens actief is. Daarnaast zou men als het gaat om beeldende kunstenaars ook contact kunnen opnemen met een kunstgalerie in de buurt. Men zal hier ruim van tevoren mee moeten beginnen. Wil men kunstenaars betrekken bij een thema en ze daaromtrent iets laten maken dan zal de kunstenaar daarvoor ook tijd moeten hebben. Wil men een kunstgalerie erbij betrekken dan zal men met de galerie moeten bekijken welke mogelijkheden er zijn met de kunstenaars die daar exposeren. Of bestaand werk getoond kan worden, of dat men een project in de galerie mag houden (of in geloofsgemeenschap en galerie).

Ook zou men contact kunnen opnemen met een school voor expressie en kijken welke mogelijkheden er daar liggen.

Voor een literaire avond kan men de bibliotheek of een boekhandel als bondgenoot zoeken. Zij zijn in staat om via hun contacten, schrijvers en dichters, te benaderen.

Tevens heb je direct via bibliotheek en boekhandel een prima publiciteitskanaal voor je activiteit.

Muziekuitvoeringen kan men opzetten met de muziekschool, met koren, musici uit de regio. Durf daarbij niet alleen direct te denken aan klassiekachtige muziek, maar richt je blik ook op de muziek van vandaag en de muziek van jongeren. Of durf muziek van vandaag met klassieke muziek te combineren.

Investeren in het benaderen van kunstenaars is intensief. Neem ook hiervoor de tijd en de aandacht. Een kunstenaar wil zich niet voor 'het karretje van de kerk' laten spannen. Het is van belang dat je kunt laten zien dat zij/hij de open ruimte krijgt zich creatief te uiten en dat je geïnteresseerd bent in haar/zijn beeld van de werkelijkheid, haar/zijn

hoop, haar of zijn verwachtingen. In het gesprek dat je hebt met de kunstenaars kun je direct overleggen over allerlei praktische zaken, zoals hoe het kunstwerk naar de expositie komt (b.v. brengt de kunstenaar het zelf of wordt het opgehaald, wil de kunstenaar een bijdrage leveren aan een catalogus)

Een belangrijk punt binnen de voorbereidingscommissie is om goed op te letten dat men niet te veel kunstenaars benadert. Als de expositie te vol komt te hangen of te staan met kunstwerken zal de overdaad schade toebrengen aan het totale concept. Zorg dat er ruimte is rond de kunstwerken.

- Inrichting van de ruimte

Vooraf dient de voorbereidingsgroep na te gaan welke mogelijkheden de ruimte (kerkgebouw) heeft waar geëxposeerd zal gaan worden. Van belang is daarbij dat kunstwerken kunnen blijven staan of hangen en dat ze niet iedere keer verplaatst of weggehaald moeten worden vanwege vieringen of andere zaken. Dit vraagt afstemming met de daarvoor verantwoordelijke mensen binnen een geloofsgemeenschap. Daarnaast is het van belang - zoals in het vorige aandachtspunt aangegeven - dat er ruimte is rondom de kunstwerken. Geen overvloed. Geef kunstwerken de ruimte om zich 'thuis te voelen'. Als duidelijk is welke afspraken hierover gemaakt worden kan de voorbereidingsgroep een globale indeling gaan maken. Een tip hierbij is om andere 'kunstwerken' die altijd al in de kerk aanwezig zijn te laten hangen of staan. Het is juist boeiend als nieuwe hedendaagse kunst 'het gesprek aan gaat' met de werken die er hangen.

- Openingstijden en toezicht

Bij een expositie zal men moeten afspreken wanneer deze te bezoeken is. Wanneer de expositie in de kerk plaats vindt, is het gebruikelijk om de kerk in het weekend in de middagen open te stellen. Ook dient men de bezoekers van vieringen in die betreffende weekenden de kans te geven de expositie te bezoeken. Dit betekent concreet dat men de kerk tot ongeveer een uur na de viering open laat. Het aanbieden van een kop koffie stimuleert de mensen om te blijven en te kijken. Van belang is ook dat er toezicht is. Kunstenaars moeten het gevoel hebben dat hun werk 'veilig' is. Toezicht dient georganiseerd te worden. Dat betekent dat men op zoek zal moeten gaan naar mensen die deze taak op zich willen nemen. Van belang is ook om te weten wat van deze mensen verwacht mag worden. Hebben ze alleen de taak van toezichthouder en gastvrouw/-heer of dienen ze ook iets te weten van de expositie zodat ze in kunnen gaan op vragen van de bezoekers.

- Communicatiemiddelen

Hieronder vallen diverse zaken. Het is belangrijk dat deze goed worden behartigd. Waaraan kun je denken?

Minimaal is het noodzakelijk om via de eigen informatiekanalen (b.v. parochieblad, affiches in de kerk) en de plaatselijke media aandacht te schenken aan het project. M.b.t. het laatste is van belang dat men in staat is een goed persbericht te schrijven. Daarnaast zijn folders en affiches een middel om aandacht ter trekken van het publiek.

Naast deze communicatiemiddelen kan men nadenken over het samenstellen van een catalogus of een programmaboekje. In een catalogus komen alle geëxposeerde kunstwerken te staan met omschrijving en korte introductie van de kunstenaar. Een catalogus samenstellen vraagt veel tijd en aandacht. De kunstwerken dienen vooraf gedocumenteerd te worden (foto, omschrijving) om vervolgens omgezet te worden in een catalogus.

- Opening expositie

Een goede opening zet direct de expositie neer. Wil je publiek en aandacht trekken dan is het van belang dat je nadenkt over een opening die onmiddellijk aandacht trekt. Een goed middel daarbij is om een min of meer bekend persoon uit de eigen streek, stad of een landelijk bekend persoon te vragen de expositie te komen openen. Hiermee laat je zien dat je een serieuze expositie organiseert. Doe je iets met literatuur zorg dan dat je de betreffende schrijver onder je publiek hebt.

- Verzekering

Een lastig punt is het verzekeren van kunstwerken. Doe je dat wel of niet? Wat zijn de consequenties? Wat spreek je af met de kunstenaars? Normaal gesproken is het de taak van de organisatie om werken te verzekeren tegen diefstal, brand, beschadiging. Aan de andere kant kost verzekeren geld, vaak veel geld, zeker als je kunstwerken hebt van bekende kunstenaars. De afweging van wel of niet verzekeren zal iedere voorbereidingscommissie moeten maken. Beslist men om werk niet te verzekeren dan zal men dat moeten communiceren met de kunstenaars. Beslist de kunstenaar dan om toch zijn werk af te staan voor de expositie dan is het zinvol om vast te leggen dat het op eigen risico is. Informeer bij een verzekeringsmaatschappij over het hoe en wat van verzekeren van kunstwerken bij een expositie.

- Kunstwerken te koop

Kunstwerken exposeren betekent ook dat kunstwerken mogelijk te koop zijn. Kunstenaars willen meestal graag hun werk te koop aanbieden. Als men besluit om de bezoekers de mogelijkheid te bieden kunstwerken te kopen dan zal men een regeling daarover moeten opstellen. Daarbij kan de voorbereidingscommissie besluiten om een bepaald percentage van de koopprijs 'op te eisen'. Dat is een normale zaak. Als voorbereidingscommissie stel je een percentage vast. Omdat je geen commerciële galerie bent is een percentage tussen 10 – 25% een reële optie. Met kunstenaars dient men dit te communiceren.

Men kan ook besluiten dat bij de expositie geen kunstwerken te koop mogen worden aangeboden.

- Contract met kunstenaar

Omdat er diverse zaken geregeld en afgesproken moeten worden (b.v. levering van het kunstwerk, hoe lang het wordt afgestaan, vervoer, verzekering, et cetera) is het noodzakelijk om met iedere kunstenaar een contract af te sluiten waarin al deze zaken aangegeven worden. Voor zowel de kunstenaar als voor de voorbereidingscommissie is er uiteindelijk een getekend exemplaar.

- Entreprijs

Hef je entree of niet? Om het laagdrempelig te houden wordt er vaak geen entree geheven bij expositie in kerkgebouwen. Maar als men een literaire avond organiseert of iets met muziek dan is het gebruikelijk om toch een beperkte entree te vragen. Dat gebeurt namelijk ook bij andere organisaties als zij zoiets organiseren, waarom zou je als geloofsgemeenschap dat dan niet doen? Hoe hoog de entree dient te zijn, is afhankelijk van hoe laagdrempelig je het wilt houden, wat de kosten zijn en of je die helemaal of gedeeltelijk wilt dekken met de entreegelden die binnenkomen.

Het mag duidelijk zijn dat de voorbereidingscommissie een stevige klus heeft aan het voorbereiden van een activiteit rond kunst en zingeving. Daar mag men zich niet in vergissen als men aan deze klus begint. Aan de andere kant hoeft men er ook niet tegen op te zien. Als men deskundige mensen binnen haalt om mee te denken of te werken dan is het juist uitdagend om met dit thema aan de slag te zijn. Je creëert openingen vanuit je geloofsgemeenschap naar de samenleving en naar mensen die anders niet zo snel een kerkgebouw zouden binnen stappen.